

POLITICILE PATRIMONIULUI CULTURAL  N CONTEXTUL REFORMEI ADMINISTRA IEI PUBLICE

CULTURAL HERITAGE POLICIES WITHIN PUBLIC ADMINISTRATION REFORM

CZU: 008:351/354(478)

Vasile COMENDANT,
doctorand, Academia de Administrare Public 

SUMMARY

The study represents a complex analysis of public policies in the field of national cultural heritage, carried out within the framework of Moldovan public administration reforms. It examines the programs for public administration reform in the field of cultural heritage protection.

This research points out the Central Public Administration authorities responsible for implementing reforms, based on cultural policies, to safeguard the cultural heritage.

The investigation allows us to conclude that nowadays the most important requirement for the Republic of Moldova is to determine, within the public administration reform, the methods for improving the ways of national cultural heritage protection, and the methods for public policy implementation in this field. At the same time, we clarified that public authorities need to develop a sustainable intercultural dialogue with the EU countries on cultural policy and cooperation at international forums. These measures can broaden the cultural diversity, as well as preserve and prove the value of the national cultural and historical heritage.

Keywords: *cultural public policies, national cultural heritage, administrative reform, central public authorities.*

REZUMAT

Lucrarea reprezint  o analiz  complex  a politicilor publice  n domeniul patrimoniului cultural na ional realizate  n cadrul reformelor administrației publice din Republica Moldova. Sunt examinate programele de reformă a administrației publice în domeniul protejării patrimoniului cultural.

 n procesul cercetării sunt indicate autorit ile administrației publice centrale responsabile de realizarea reformelor de salvagardare a patrimoniului cultural în baza politicilor culturale.

Investiga ia ne-a permis să constatăm că, actualmente, o cerin  de cea mai mare actualitate pentru Republica Moldova este de a determina în cadrul reformei administrației publice modalit ile de  mbun t tire a formelor de protejare a patrimoniului cultural național, precum  i de implementare a politicilor publice în acest domeniu. Concomitent, a fost elucidată necesitatea dezvoltării de către autorit ile publice a unui dialog intercultural permanent privind politica culturală cu  rile Uniunii Europene  i cooperarea în cadrul forurilor internaționale pentru a dezvolta diversitatea culturală  i pentru a conserva  i a valorifica patrimoniul național cultural  i istoric.

Cuvinte-cheie: *politici publice culturale, patrimoniu cultural național, reformă administrativă, autorit i publice centrale.*

Procesul de reformare a administrației publice din Republica Moldova a început odată cu reforma sistemului politic și se realizează treptat începând cu anul 1990.

În perioada ce a trecut, societatea moldovenească a parcurs schimbări radicale care au făcut să dispară sistemul totalitar etatist și să se constituie o societate democratică. Astfel, menționăm că o contribuție semnificativă în implementarea politicilor publice în domeniul patrimoniului cultural național le au autoritățile administrației publice, iar cercetarea și dezvoltarea acestora a avut mereu o deosebită importanță științifică și practică.

La 27 iunie 2014 Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, act care a devenit principalul tratat internațional în funcție de care administrația publică își orientează direcția de reformare și dezvoltare strategică a țării, inclusiv în domeniul implementării și promovării politicilor de patrimoniu cultural. Modul de cooperare în domeniul de referință constă în dezvoltarea unui dialog intercultural permanent privind politica culturală și cea audiovizuală, precum și cooperarea în cadrul forurilor internaționale - UNESCO și Consiliul Europei - pentru a dezvolta diversitatea culturală și pentru a conserva și a valorifica patrimoniul național cultural și istoric [1].

Experiența statelor-membre ale Uniunii Europene, cu certitudine, urmează să schimbe maniera de determinare a principiilor teoretico-științifice și practice ale politicilor publice de către autoritățile administrației publice din Republica Moldova.

Pe parcurs, diferența apărută între teoria politică clasică și practica politică din statele moderne a determinat cercetătorii să caute noi metode teoretice pe baza cărora să fie analizată practica politică în scopul reducerii acestei discrepanțe dintre teorie și practică. Procesul continuu de dezvoltare a științelor sociale a contribuit

semnificativ la dezvoltarea științelor politice, administrative, juridice, economice și manageriale. De asemenea, a impulsionat abordările științifice privind politicile publice [9, p.10].

Unele administrații ale țărilor din Europa de Est percep diferit de cele occidentale conceptul de *politică publică*, fapt pentru care uneori apar neînțelegeri cu privire la rolul funcționarilor publici și al decidenților politici în procesul de formulare a politicilor publice. Pentru tinerele state democratice este esențial să perceapă diferențele de abordare a conceptelor, deoarece funcționarea specifică a instituțiilor din administrația publică, care exercită puterea publică, determină obiectivele și abordările politicii publice formulate în sectorul public.

Referindu-ne la Republica Moldova, constatăm că termenul *politică publică* a început să fie utilizat la sfârșitul anilor '90 ai secolului XX, însă până în prezent există mai multe confuzii la nivel de percepție a sferei de cuprindere a acestei noțiuni. O eventuală explicație ar putea fi aceea că termenul a fost preluat din limba engleză, de la cuvântul „*policy*”, însă nu avem o traducere exactă a lui în limba română, doar aceea de „*politică*”. În mod tradițional, politica înseamnă întâi de toate activitatea partidelor politice, a instituțiilor statului: a Parlamentului, Guvernului, Președinției și a subdiviziunilor de lucru ale acestor entități. Termenul vizat mai cuprinde declarații politice, campanii electorale etc.; de aici și tentația de contaminare la nivel terminologic. Ca urmare, Republica Moldova a decis să meargă pe formula utilizării termenului din literatura franceză, și anume – a celui de politică publică.

Politica publică reprezintă un ansamblu de reguli și proceduri stabilite la nivelul executiv al administrației publice pentru a asigura realizarea obiectivelor concepute la nivel politic. Actorii politicii publice sunt

func ionarii publici, responsabili de elaborarea politicilor publice  i politicienii, persoanele care iau decizii referitor la aprobarea politicilor. Astfel, elaborarea politicilor publice este o activitate tehnică  i profesională, realizată de func ionarii publici, care are menirea de a sprijini nivelul politic în procesul de luare a deciziilor [10, p. 4].

Potrivit cercetătorului rom n Adrian Miroiu, „o politică publică este o re ea de decizii legate între ele privind alegerea obiectivelor, a mijloacelor  i a resurselor alocate pentru atingerea lor (a obiectivelor)  n situa ii specifice” [11, p. 9].

Din punctul de vedere al cercetătorilor rom ni M. Profiroiu  i E. Iorga, o politică publică reprezintă un ansamblu de măsuri luate de către o autoritate legală  i responsabilă care vizează îmbunătăţirea condi iilor de via a ale cetăţenilor sau conceperea unor măsuri de stimulare a creşterii economice. Ea prevede, în general, o concertare a diferi ilor actori  i o corelare a  nv ţ mintelor trase din experien ele lor institu ionale  i personale. Ea poate lua deseori forma reglementărilor sau stimulentei care determină mediul social  i economic [12, p.17].

Într-un alt mod, am putea defini politica publică ca o *ac iune sau un complex de acțiuni planificate de Guvern, care într-o formă sau alta transformă sau influen eaz  societatea  i economia acesteia*. Deoarece, o politică publică constituie rezultatul deciziilor luate de politicieni în diferite domenii: economic, social, cultural, educa ional și altele, aceasta mai poate fi definită  i ca o multitudine de decizii coerente care au ca scop satisfacerea interesului general al societăţii. Totodată, politica publică o putem considera, de asemenea,  i decizia Guvernului de a nu interveni într-o anumită situa ie, dacă op iunea a fost analizată minu ios  i, în final, apreciată ca fiind cea mai benefice pentru societate.

Astfel, politicile publice prezumă a fi nişte acțiuni înfăptuite de *autorităţile publice*

centrale de specialitate ca răspuns la problemele ce apar în societate  i necesită a fi rezolvate. Autorităţile, printr-un program de acțiuni, vin să modifice mediul economic, social, cultural al actorilor sociali. Succesul politicii publice depinde at t de identificarea corectă a problemei c t  i de stabilirea obiectivului  i a instrumentelor de atingere a acestuia.

Urm nd procesele de elaborare a politicii publice at t ca proces analitic c t  i ca un proces politic, instituțiile guvernamentale ale statului vor aproba  i implementa diverse politici publice de importan a națională sau sectorială, care vizează probleme complexe sau simple, cu impact asupra tuturor cetăţenilor sau doar asupra unui grup restr ns al acestora.  n consecin a, unele politici publice necesită eforturi mai mari (analize mai aprofundate)  n procesul de elaborare, iar altele – mai mici. De asemenea, unele politici publice implică interven ii majore sau resurse semnificative, în timp ce altele vin doar cu ajustări minore în situa ia existentă. Astfel, o politică publică necesită o defini e univocă, fiind  nso it  de elaborarea unei ierarhii stricte a documentelor de politici publice prin care să fie redată  i determinat gradul de analiză care trebuie s-o  nso easc .

Diversitatea politicii publice elaborate vine să cuprindă toate sferele sociale, una dintre cele mai importante fiind cea culturală.

La r ndul său, politica culturală este un element al politicii generale a statului. Ea face parte din arealul politicilor care sunt elaborate  i implementate de autorităţile competente ale statului pentru soluționarea problemelor de cultură, de patrimoniu cultural, arheologie  i altele care apar în acest domeniu. *Cultura* este parte componentă a multiplelor elemente ce compun politica statului, ea se pozi ioneaz  pe aceeaşi scară de interes precum educa ia, apărarea sau sănătatea. Sarcina unui guvern

modern este să încurajeze explorarea politică sau privată a culturii, în toate formele și variațiile ei, fără a o utiliza în scopuri politice. Promovată perseverent, cultura poate contribui semnificativ la bunăstarea economică și socială a statului.

În același timp, cultura păstrează identitatea națiunii. Este foarte important ca fiecare popor să știe cum să păstreze și să promoveze valorile sale de patrimoniu cultural și, totodată, să le transmită generațiilor următoare. Bineînțeles că valorile istorico-culturale și arhitecturale necesită în permanență un sprijin financiar considerabil. Însă, când analizăm programele de dezvoltare culturală a țării (*a se vedea mai jos*), derulate pe parcursul anilor de după independență, constatăm că până în prezent în Republica Moldova acest domeniu, parțial, rămâne fără de acoperire financiară.

Politicele culturale contribuie la diseminarea valorilor care promovează cunoașterea de către cetățeni a istoriei și culturii neamului, precum și la promovarea unității naționale și a valorilor spirituale ale națiunii. Realizarea acestor deziderate sunt fundamentate de Constituția Republicii Moldova [2], care determină că conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean. Prin sprijinirea unor astfel de politici trebuie încurajați funcționarii publici, cadrele didactice ca să persevereze în promovarea valorilor patrimoniului cultural național.

În fapt, prin valorile sale spirituale, ramura educației și a cercetării asigură protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural mobil și imobil, păstrarea tradițiilor și obiceiurilor populare, a identității culturale din regiuni [13, 44]. În același timp este asigurată satisfacerea cerințelor și a aspirațiilor culturale, contribuind la educarea culturală a membrilor comunității. De asemenea, instituțiile din domeniul educației, culturii și cercetării garantează accesul liber la informație, atrage

populația în activități culturale și valorifică creațiile culturale.

Totodată, *patrimoniul cultural*, ca element al culturii, este privit ca un fapt sociocultural, deoarece membrii societății creează cultura, iar cultura îi formează pe membrii acestei societăți. Considerăm că fundamentările teoretice evidențiate stau la baza constituirii politicilor publice în domeniul cultural.

Referindu-ne la politicile culturale promovate în Republica Moldova, constatăm că până la declararea independenței Republicii Moldova din 27 august 1991, politica culturală era reprezentată drept un instrument de propagandă a doctrinei oficiale chemate să fortifice ideologia sistemului. Politica culturală a statului totalitar încerca să dirijeze însuși procesul de creație, înlocuind doctrinar diversitatea formulelor estetice cu criteriile de pretinse valori ale faimosului „realism socialist”. Această stare provoca inerții și pasivism față de perspectivele și strategiile unei politici culturale corecte. După prăbușirea sistemului totalitar comunist, a demarat un șir de reforme, prin care autoritățile publice au trebuit să găsească soluții eficiente de operare a schimbării în domeniul culturii, astfel încât aceasta să se poată alinia la standardele europene și la cele mondiale.

Cu toate dificultățile întâmpinate, într-o perioadă a unor transformări sociale importante, obiectivul principal al politicii de stat în sfera culturii l-a constituit conservarea și ocrotirea moștenirii culturale, de rând cu menținerea sistemului de instituții care asigură cadrul de dezvoltare a vieții spirituale. În condițiile în care alocațiile din buget erau insuficiente, iar posibilitățile instituțiilor de cultură și artă de a-și majora propriile venituri erau limitate de programele lor sociale, se impunea o abordare specifică a problemelor culturii. Protejarea valorilor culturale a determinat autoritățile să-și canalizeze procesul managerial pe alte principii, mai

exacte  i mai realiste. Acest proces presupunea adoptarea unor măsuri prin care să fie luate în calcul importan a proiectelor  i resurselor materiale disponibile, a termenelor de realizare  i a responsabilit ilor.

După proclamarea independen ei, *autorit ile publice centrale* ( n continuare – APC) din Republica Moldova au dezvoltat un cadru legal național de protejare a patrimoniului cultural, au elaborat acte normative  i au creat premise de dezvoltare a sectorului de patrimoniu cultural.

Drept reformă în sistemul cultural, la 21 septembrie 1992 apare Decretul Pre edintelui Republicii Moldova nr. 203 „Despre măsurile de neam nat privind dezvoltarea culturii”, care prevedea măsuri administrative în scopul sus inerii culturii naționale, institu ilor  i lucrătorilor din domeniul culturii  i artei în perioada reformelor economice.  n baza acestui Decret Guvernul a întocmit un plan de acțiuni pentru sprijinirea culturii. Planul a fost adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 343 din 03.06.1993 „Cu privire la aprobarea Programului de Stat pentru dezvoltarea culturii pe anii 1993 – 2000  i asigurarea protecției sociale a oamenilor de cultură” ( n continuare – Programul 1993) [6]. Principala sarcină a autorit ilor administrației publice locale a constituit dezvoltarea domeniului social-cultural ca direc ie prioritară a politicii statului  i în timp de doi ani urmau să fie elaborate programele zonale de dezvoltare a culturii, să fie asigurată utilizarea localurilor institu ilor de cultură  i artă doar conform destina iei acestora.

Pentru menținerea și dezvoltarea poten ialului cultural al ării au fost stabilite unele priorit i de activitate în sfera culturii: readucerea în patrimoniul național a valorilor de cultură  i cult înstrăinate, completarea Registrului de stat cu obiecte culturale de importan a națională, susținerea financiară a instituțiilor de cultură  i artă, a uniunilor de crea ie, asigurarea protecției

sociale a mae trilor artei  i literaturii, promovarea unor măsuri extraordinare în toate domeniile culturii.

Urm nd în cadrul Programului 1993 obiectivul de conservare  i ocrotire a mo tenirii culturale, în anul 1997 a fost stabilit că pe teritoriul Republicii Moldova erau luate în evidența 10 733 de monumente de istorie  i cultură. Însă,  ncep nd cu anul 1994, alocațiile pentru conservarea, restaurarea și accesul public la monumentele de istorie  i cultură anual au început să se mic oreze, astfel  nc t către anul 1996 din suma de 1,4 mil. lei, prevăzută de la bugetul republican, în realitate nu a fost cheltuit niciun ban. Acest fapt a condus la sistarea lucrărilor de restaurare, propagarea distrugerii, iar în unele cazuri –  i la dispari ia unor valoroase monumente de istorie  i cultură. Către anul 1997, fondul muzeistic al Republicii Moldova includea peste 647 371 de monumente mobile de istorie  i cultură, luate la evidența în 63 de muzee.

De asemenea, în cadrul realizării aceluia i Program, în anul 1997 a fost adoptată Legea Culturii, nr. 413-XIV din 27.05.1999 [3]. Adoptarea acestei legi a avut ca scop asigurarea  i protejarea dreptului constitu ional al cet zenilor Republicii Moldova la activitatea culturală; stabilirea principiilor de bază ale politicii culturale a statului  i ale normelor juridice, în baza cărora este asigurată dezvoltarea liberă a culturii. Prin această lege statul  i asumă responsabilitatea de elaborare a politici culturale, stabilind priorit ile în activitatea culturală, de elaborare  i finan are a programelor de stat privind protecția  i dezvoltarea culturii, stabile te direc iile, formele  i modalit ile de aplicare a lor, protejează drepturile oamenilor de crea ie la proprietate intelectuală, apără interesele lor patrimoniale  i nepatrimoniale legate de activitatea de crea ie, asigură accesul liber al cet zenilor la activitatea culturală, la valori  i bunuri culturale.

Efectu nd o analiză a modului de reali-

zare a reformei culturale în cadrul Programului 1993, constatăm că acesta a fost un document elaborat bine ca și concept, dar, cu regret, fără o acoperire financiară. Factorii de decizie în domeniul culturii la acel moment erau artiști și savanți cu renume, dar fără experiență politică și administrativă. Prin urmare, Programul a rămas, practic, nerealizat. Astfel, doar voința factorilor de decizie la acel moment, fără o acoperire financiară pe potrivă, nu a fost suficientă pentru implementarea Programului menționat.

La 18 iulie 1997, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Hotărârea nr. 672 Cu privire la Programul de stat „Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artei în Republica Moldova pentru anii 1997-1998” (în continuare – Programul 1997) [7]. Această hotărâre a rămas în vigoare până în anul 2000, fiind suplimentată cu un proiect strategic în domeniul economic până în anul 2005, în care au fost înglobate și stratagemile culturii.

Potrivit Programului 1997, politicile culturale determinau ca prioritățile în activitatea statului să se concentreze pe susținerea și dezvoltarea artei profesionale, prezervarea moștenirii culturale, stimularea creației populare și dezvoltarea activității culturale de agrement, susținerea tineretului de creație și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de cultură, conectarea culturii Republicii Moldova la circuitul cultural internațional.

După anul 1998 politica culturală în Republica Moldova a început să fie influențată tot mai mult și de anumiți factori externi. La Conferința din Stockholm din 1998, UNESCO a propus plasarea politicii culturale în centrul dezvoltării strategice a țărilor-membre. Republicii Moldova i s-a recomandat ca politicile culturale să includă strategii de atragere a surselor noi de bani publici pentru protejarea și modernizarea instituțiilor și rețelelor de cultură, să fie aplicate stimulente pentru încurajarea sponsorilor și

donatorilor individuali, să fie luate măsuri fiscale pentru necesitățile specifice ale artiștilor și instituțiilor de cultură într-o economie de piață, să fie asigurată instruirea profesioniștilor din cultură în elaborarea de proiecte și dezvoltarea abilităților de administrare.

După anul 2001 a continuat procesul de formare a cadrului legislativ de activitate a instituțiilor culturale. Având ca scop păstrarea tradițiilor autohtone ale culturii teatrale și artei spectacolului, la 31.10.2002 a fost aprobată Legea cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice, nr. 1421-XV [4], care a stabilit principiile de dezvoltare a artei spectacolului în Republica Moldova, asigurarea drepturilor cetățenilor la libertatea de creație artistică, la participarea în procesul artistic al teatrelor, circurilor și organizațiilor concertistice, asigurarea accesului la arta lor; crearea de condiții pentru descoperirea tinerelor talente, pentru completarea și renovarea permanentă a personalului de creație al teatrelor, circurilor și organizațiilor concertistice; crearea cadrului legal pentru activitatea economico-financiară a instituțiilor publice de cultură și artă, a unui sistem de protecție socială a lucrătorilor din domeniu; susținerea relațiilor culturale interetnice, regionale și internaționale; asigurarea de garanții legale pentru păstrarea sistemului instituțiilor de cultură și artă de stat municipale, departamentale, locale.

Ulterior, cadrul juridic a fost suplinit cu Legea privind meșteșugurile artistice populare, nr. 135-XV din 20.03.2003 [5], care a stabilit modul de activitate a meșterilor populari, a organizațiilor lor și a întreprinderilor din domeniul meșteșugurilor artistice, modul de atribuire a produselor meșteșugărești la categoria obiectelor de artizanat, competențele autorităților administrației publice.

Generalizând, perioada anilor 2001 – 2009 este caracterizată printr-o încercare de restaurare a regimului comunist, în

care constatăm că nu a fost elaborat niciun document strategic în domeniul politicii culturale, scopul principal al autorităţilor fiind reanimarea re elei instituțiilor de cultură. După un declin timp de un deceniu, această decizie părea să fie una justificată. Programul Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015) prevedea reabilitarea caselor de cultură, a bibliotecilor  i muzeelor la nivel local, precum  i măsuri de protecție a patrimoniului cultural la nivel național. Un număr important de instituții de cultură erau finan ate direct din bugetul central. Acest lucru era caracteristic mai cu seamă pentru localităţile în care administrația publică locală constituia o majoritate confortabilă a membrilor partidului de guvern m nt aflat la putere. Însă, acest suport financiar nu era unul dezinteresat. Puterea politică încearca să revină la practica de manipulare ideologică, inclusiv pe segmentul dezvoltării culturale.

După anul 2009 începe o nouă etapă în dezvoltarea culturală a Republicii Moldova. Vectorul european a devenit scopul dezvoltării statului, iar acesta devine un atu pentru noua cale de dezvoltare a ării în domeniul respectiv.

Odată cu revenirea la guvernare în Republica Moldova a for elor democratice, Ministerul Culturii  i Turismului a elaborat Planul de dezvoltare institu ional  pentru anii 2009 – 2011, care prevedea continuarea procesului de creare a cadrului legislativ cultural, elaborarea  i aprobarea unui  ir de documente, precum: Legea privind constituirea Rezervației istorico-culturale  i natural-peisagistice „Orheiul Vechi”, Legea privind zonele de protecție a monumentelor, Regulamentul despre exportul și importul valorilor culturale  . a.

Este de remarcat că guvernele care au funcţionat în cadrul Alian elor pentru Integrarea Europeană prin politicile lor culturale au reu it să definitiveze cadrul legal în sfera culturii din Republica Moldova.

 n perioada 2009 – 2014 au fost adoptate mai multe acte legislative  i normative importante care au completat cadrul legal cultural existent.  n context, la ini iativa autorităţii publice centrale de specialitate au fost adoptate: Legea privind protejarea patrimoniului arheologic, nr. 218 din 17.09.2010, Legea monumentelor de for public, nr. 192 din 30.09.2011, Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, nr. 280 din 27.12.2011, Legea privind protejarea patrimoniului cultural imaterial, nr. 58 din 29.03.2012, Legea cu privire la oamenii de crea ie  i la uniunile de crea ie, nr. 21 din 01.03.2013, Legea cinematografeii, nr. 116 din 03.07.2014,  i c teva Hot r ri de Guvern.

 n anul 2012, pentru prima dată de la ob inerea independen ei, Ministerul Culturii (cu susținerea UNDP) a ini iat procesul de elaborare a Strategiei Naționale de Dezvoltare a Culturii Republicii Moldova „Cultura 2020”. Documentul a fost finalizat  i aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 271 din 9 aprilie 2014, totodată, fiind elaborat  i adoptat Planul de acțiuni privind implementarea acesteia.  n cadrul acestei Strategii este amplu expusă viziunea cu referire la protejarea patrimoniului cultural național.

Prin Strategie, *patrimoniul cultural* devine o prioritate națională. Diversitatea patrimoniului (peisaje, patrimoniu material/imaterial, monumente istorice  . a.) permite dezvoltarea turismului intern/internațional  i poate configura o altă imagine a ării.  n Strategie sunt prevăzute acțiuni concrete pentru salvagardarea patrimoniului național [8].

Scopul principal al Strategiei este elaborarea direc iilor de evolu ie  i conducere a procesului cultural durabil din Republica Moldova, destinat să contribuie la: dezvoltarea socioeconomică continuă a ării prin asigurarea unui cadru de politici coerent  i eficient pentru dezvoltarea mediului cultural viabil; formarea unui sistem func ional

de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural; promovarea creativității și dezvoltarea industriilor culturale; eficientizarea managementului cultural, în scopul creșterii calității vieții cetățenilor, a coeziunii sociale.

Pentru realizarea scopului propus autoritățile au determinat patru obiective generale: 1) salvagardarea patrimoniului cultural național în toată diversitatea lui; 2) asigurarea circulației reale și virtuale a produsului cultural; 3) creșterea ponderii economice a sectorului cultural și a industriilor creative și 4) sporirea contribuției sectorului cultural în dezvoltarea coeziunii sociale.

De asemenea, odată cu semnarea în anul 2014 a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova, pe lângă dezvoltarea politicilor de diversitate culturală, de valorificare a patrimoniului național cultural și istoric, pentru o mai bună guvernare își asumă dezvoltarea tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, iar odată cu acestea și digitalizarea patrimoniului cultural.

În domeniul culturii, cooperarea la nivel bilateral, regional și european se bazează pe principiul importanței patrimoniului cultural care să prevadă politici necesare pentru protecția patrimoniului național de valoare artistică, istorică sau arheologică și a interacțiunii pozitive între turism și protecția mediului.

Urmare a realizării politicilor publice în domeniul patrimoniului cultural, avem adoptată *legislația națională de patrimoniu*: Legea privind protejarea patrimoniului arheologic, Legea privind protejarea patrimoniului imaterial, Legea privind protejarea patrimoniului mobil, monumentelor de for public, Legea privind mormintele și operele comemorative de război (cea mai recentă lege în acest domeniu, aprobată în iulie 2017). În acest sens, au fost modificate Codul penal și Codul contravențional ale Republicii Moldova. În continuare urmează

a fi adoptată o nouă Lege a muzeelor (există în acest sens un proiect de lege nouă) și Legea monumentelor istorice. Este elaborat un proiect, dar încă nu a fost avizat de autoritățile competente. Cu acest set de legi se încheie ciclul de elaborare a unui așa-numit „Cod de legi” al patrimoniului cultural.

O altă etapă a politicilor de patrimoniu cultural ține de adoptarea actelor normative. Ministerul Culturii a elaborat acte normative ce vizează patrimoniul arheologic, patrimoniul imaterial și patrimoniul mobil. Actualmente, sunt în proces de elaborare actele normative privind monumentele de for public (se află în etapa de promovare). La moment, problema privind evidența și sistematizarea monumentelor istorice și de for public se apreciază a fi cea mai complicată.

În altă ordine de idei, constatăm că până în anul 2017 prin politicile culturale elaborate s-a reușit, pe lângă reformarea cadrului legal în cultură, soluționarea și a unui șir de alte probleme stringente care trebuiau rezolvate de mai mult timp. În acest context menționăm demararea în anul 2009 a activității Agenției Naționale de Inspectare a Monumentelor Istorice. În anul 2010 a fost creat Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial, care are în atribuții preocupările ce țin de salvagardarea patrimoniului imaterial. În anul 2013 a fost formată Agenția Națională Arheologică, cu atribuții de salvagardare a siturilor arheologice. În același timp, rămâne în proiect ministerial și guvernamental problema ce vizează crearea unei instituții specializate în domeniul documentării, proiectării și restaurării monumentelor istorice și de for public, precum și formarea resurselor umane în domeniul managementului și conservării/restaurării patrimoniului cultural mobil, imobil și imaterial.

Considerăm că experiența acumulată în anii 2010-2017, cu siguranță, poate consti-

tui  i un fundament pentru elaborarea la o etapă ulterioară a Codului patrimoniului cultural al Republicii Moldova, după exemplul altor  ari europene, fapt ce va reprezenta un punct culminant în procesul de aducere a patrimoniului cultural național la nivelul cerințelor Consiliului Europei  i ale UNESCO.

Totodată, am putea men iona că până în prezent, pe anumite segmente, autorit ile administrației publice centrale de specialitate nu se implică suficient pentru a întreprinde măsurile necesare de protejare  i revitalizare a patrimoniului cultural național.  n unele situa ii se creează impresia că autorit ile publice nu con tientizeaz  rolul decisiv al culturii în calitate de factor dinamic al schimbărilor  i coeziunii sociale, al relansării economice  i dezvoltării durabile. Factorii de decizie nu sunt ferm convin i de necesitatea investi iilor în restaurarea monumentelor de cultură, de valorificare a patrimoniului cultural național. Astfel, nu realizează în deplină măsură rolul decisiv al mediului cultural pentru dezvoltarea ării.

 n altă ordine de argumentare men ion m că subiectul principal în sistemul administrativ moldovenesc responsabil de elaborarea politicilor publice în domeniul salvag r rii patrimoniului național cultural este Ministerul Educației, Culturii  i Cercetării ( n continuare – MECC). Una dintre atribu iile autorit ii publice vizate este de a sus ine politica statului în domeniul culturii, în spe   atunci c nd ne referim la protejarea  i conservarea patrimoniului cultural național. Guvernul elaborează  i finan eaz  programele de stat privind protecția politicilor de patrimoniu cultural în conformitate cu politica culturală a statului, stabile te direc iile, formele  i modalit ile de aplicare a lor.

Implementarea politicilor publice în domeniul patrimoniului cultural constituie responsabilitatea a trei instituții de stat specializate în cercetarea  i protejarea pa-

trimoniului cultural din Republica Moldova. Aceste instituții sunt Agenția arheologică, Centrul național pentru conservarea patrimoniului imaterial  i Agenția pentru inspectare  i restaurare a monumentelor. Totodată, unii speciali ti din domeniu consemnează că este oportun să avem în republică un Institut Național al Patrimoniului care să fie subordonat MECC, iar principala preocupare a acestuia să fie documentarea patrimoniului cultural în interes național. Documentarea patrimoniului va permite fără echivoc protejarea lui, fapt care ne va permite pe viitor cunoa terea  i cercetarea multidimensională a acestuia.  n cadrul reformei administrației publice care actualmente derulează în cadrul Ministerului de resort există un proiect prin care se inten ioneaz  să fie creat un astfel de institut, iar pentru funcționarea acestuia este necesar să fie selectate persoane competente  i care să dorească să producă aceste schimbări benefice. Cu regret, atragerea speciali tilor care să activeze în domeniu r m ne a fi o problemă serioasă de personal din cauza remunerării modeste  i a condi iilor nu tocmai pe potrivă, în raport cu cele ale omologilor acestora din   rile vecine sau ale Europei occidentale.

 n altă ordine de idei, Institutul Național al Patrimoniului ar urma să gestioneze o Direc ie de documentare a patrimoniului cultural (pentru a fi documentate siturile arheologice, monumentele istorice, patrimoniul imaterial), o Direc ie de eviden  (unde să existe o bază amplă de date, un registru  i un cadastru național), o Direc ie de cercetare, care să fundamenteze importan a  tiin ific  a patrimoniului  i să demonstreze  tiin ific importan a unui anumit sit arheologic sau a unui monument istoric cu valoare de patrimoniu cultural.

Potrivit noilor restructurări institu ionale din domeniu, din trei agen ii care astăzi se ocupă de protejarea patrimoniului va

rămâne doar o singură Agenție a Patrimoniului. Noua agenție va avea atribuții de inspectare, control și constatare a infracțiunilor ce țin de nerespectarea actelor legislative și normative cu privire la protejarea patrimoniului cultural național.

Este oportun ca MECC să elaboreze politicile culturale, iar anumite instituții (Agenția Patrimoniului, Institutul Național al Patrimoniului) să le implementeze. Pentru aceasta este necesar să avem o Agenție puternică de inspectare și un Institut competent, care vor simplifica lucrurile în această direcție. Astfel, noua formulă a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării urmărește debarasarea de funcțiile executorii și orientarea spre elaborarea politicilor publice, precum și spre controlul implementării acestora în vederea salvărdării patrimoniului cultural național.

Aspectele reliefate în prezentul studiu ne permit să constatăm următoarele:

- politica culturală este un element al politicii generale a statului;

- după trecerea la o administrație publică democratică, autoritățile publice centrale din Republica Moldova au creat un cadru legal național de protejare a patrimoniului cultural, au fost elaborate acte normative și create premise de dezvoltare a sectorului de patrimoniu cultural;

- inițial, deși programele de reformă a administrației publice aveau un concept bine fundamentat, mai multe politici în domeniul culturii și al patrimoniului cultural nu s-au soldat cu succes din cauza lipsei de acoperire financiară;

- în prezent, datorită politicilor culturale elaborate și, în mare măsură implementate, Republica Moldova dispune de o legislație sectorială de patrimoniu cultural complexă, cu acte clare pentru fiecare domeniu. Baza legislativă constituie o platformă temeinică pentru construirea și promovarea în continuare a unor politici durabile de patrimoniu;

- semnarea în anul 2014 de către Republica Moldova a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană a determinat autoritățile administrației publice să schimbe direcția de reformare și dezvoltare strategică a țării, inclusiv în domeniul cultural, prin elaborarea și promovarea unor politici culturale bazate pe dezvoltarea unui dialog intercultural permanent cu partenerii țărilor comunitare, în vederea dezvoltării diversității culturale, conservării și valorificării patrimoniului național cultural și istoric;

- Strategia de Dezvoltare a Culturii „Cultura 2020” prezintă o viziune coerentă asupra dezvoltării sectorului cultural al țării, prin care sunt prevăzute acțiuni concrete pentru salvărdarea patrimoniului național;

- prin implementarea Strategiei, sectorul cultural va deveni un domeniu viabil și de impact în economia și viața socială a întregii țări, fiind edificat spațiul cultural unic;

- investigațiile întreprinse denotă că principala și cea mai gravă problemă la ziua de azi este că patrimoniul nostru cultural nu este pașaportizat, fapt care denotă crearea unui Registru Național al Patrimoniului pentru fiecare categorie de patrimoniu. Mărturiile trecutului trebuie protejate, localizate, catalogate/documentate și protejate;

- elaborarea Codului patrimoniului cultural al Republicii Moldova și crearea Institutului Național al Patrimoniului, care vor avea sarcini concrete de protejare și documentare a patrimoniului cultural național;

- în cadrul reformei administrației publice este necesar a fi determinate modalitățile de îmbunătățire a formelor de protejare a patrimoniului național cultural și de implementare a politicilor publice în acest domeniu, fapt ce reprezintă o cerință de cea mai mare actualitate pentru Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, din 27 iunie 2014, Bruxelles, art. 132, lit. b), c) și d).
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 12.08.1994, nr. 1, art. 59.
3. Legea culturii nr. 413-XIV din 27.05.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 83-86/401.
4. Legea cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice, nr. 1421-XV din 31.10.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 174-176.
5. Legea privind meșteșugurile artistice populare, nr. 135-XV din 20.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 84-86.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 343 din 03.06.1993 cu privire la aprobarea „Programului de Stat pentru dezvoltarea culturii pe anii 1993-2000 și asigurarea protecției sociale a oamenilor de cultură”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 006.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 672 din 18.07.97 cu privire la Programul de stat „Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artei în Republica Moldova pentru anii 1997-1998”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 057.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 271 din 09.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 92-98.
9. Dye Thomas R. Understanding Public Policy (7th edition). Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, 1992, p. 10.
10. Ghid metodologic cu privire la procesul decizional. Guvernul Republicii Moldova. Ed. Cancelaria de Stat, 2009, p. 4.
11. Miroiu Adrian. Introducere în analiza politicilor publice. București: Editura Punct, 2001, p.9.
12. Profiroiu Marius Constantin, Iorga Elena. Manual de politici publice. București: Institutul de Politici Publice. Editura Economică „Profitați de carte”, 2009, p. 17.
13. Tcacenco Victoria. Viziuni de viitor: Politica Culturală a Republicii Moldova de la schimbări la viabilitate. Chișinău, Editura Arc, 2009, p. 44.

Prezentat: 20 februarie 2018.

E-mail: comendv@gmail.com